

Een natte Schil voor een robuuster Naardermeer

INLEIDING

Groene oase

Het Naardermeer is een groene oase tussen Amsterdam, Hilversum en Weesp en bestaat uit enkele grote en kleine meren, verbonden door vaarten en smalle sloten. Eromheen liggen moerasbossen en graslanden met ondiepe plassen. Allerlei dieren en planten profiteren van deze natte omstandigheden. In het gebied broeden meer dan 75 soorten vogels, waaronder de zeldzame purperreiger. Sinds 2017 is zelfs de otter weer teruggekeerd in het gebied. Dit alles is niet vanzelfsprekend, want onder druk van de toenemende droogte verdwijnen er belangrijke plant- en diersoorten. Ook

gaat het waterriet achteruit. De grote karekiet, ooit een veel geziene gast, broedt hierdoor niet meer in het natuureservaat. Het natuurgebied dat zo geliefd is bij omwonenden, recreanten, wandelaars en natuurliefhebbers staat daarom aan de vooravond van een nieuw hoofdstuk. In de komende periode wordt het gebied rond het Naardermeer - de zogenoemde Schil - verder ingericht. In delen van het gebied mag het waterpeil hoger worden, waardoor een nat rietlandschap ontstaat. Zo wordt de kwaliteit van de natuur versterkt en ontstaat een robuuster Naardermeer: voor nu en in de toekomst!

Geschiedenis

Het Naardermeer is één van de oudste natuurlijke meren van Nederland. Het is niet door turfwinning ontstaan, zoals de meeste andere wateren in West-Nederland. De eerste contouren van het Naardermeer ontstonden al 4000 jaar geleden doordat het riviertje de Vecht, geregeld buiten zijn oevers trad. Door de eeuwen heen is vaak geprobeerd om het Naardermeer droog te leggen, maar geen van die pogingen hield lang stand. Amsterdam probeerde het voor de laatste keer rond 1900 en wilde toen een vuilstortplaats van het meer maken. Dat stuitte echter op verzet van onder andere de beroemde Jac. P. Thijse, schrijver, onderwijzer en natuurbeschermer. Thijse kwam samen met medestanders in actie om het, in zijn woorden, "beroemdste merenmoeras van ons land en van heel West-Europa" te beschermen. In 1905 richtte hij samen met onder meer Eli Heimans de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland op en diezelfde vereniging kocht het Naardermeer een jaar later. Het Naardermeer was daarmee het eerste beschermde natuurgebied van Nederland. In 1912 werd het Naardermeer landelijk bekend toen Thijse de teksten schreef voor de beroemde Verkade-albums die in veel Nederlandse huishoudens werden verzameld.

Planten en dieren

Het Naardermeer is rijk aan verschillende plant- en diersoorten. Bijzondere vogelsoorten als de purperreiger, de snor en het baardmannetje voelen zich er helemaal thuis. Er groeien zeldzame planten zoals klein blaasjeskruid, groenknolorchis en veenmosorchis. En sinds 2017 zwemt ook de otter hier weer rond. Het heldere water, de dichte moerasbossen, de rietvelden en de graslanden hebben zulke hoge natuurwaarden dat het gebied deel uitmaakt van het Europese Natura 2000-netwerk en het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Waar gaat het om?

De kwaliteit van de natuur in en rond het Naardermeer staat onder druk: het gebied dreigt te droog te worden doordat het water uit het Naardermeer langzaam wegloopt naar de omliggende gebieden. Ook neemt het waterriet in het natuurgebied af. En juist de aanwezigheid van het waterriet maakt het Naardermeer zo belangrijk voor vogels. Waterriet is namelijk de perfecte broedplek voor purperreigers en de grote karekiet. Die laatste is als broedvogel in het gebied helaas uitgestorven. Een van de doelen is om het broedgebied van de grote karekiet te herstellen, zodat er in de toekomst tenminste 10 broedparen een plekje kunnen vinden in het Naardermeer.

Wat moet er gebeuren?

Om het Naardermeer te beschermen en toekomstbestendig te maken moet er een zogenaamde natte bufferzone rondom het meer worden aangelegd. Die 'Schil' van natte gebieden rond het meer moet ervoor zorgen dat het schone water langer in het gebied blijft en er minder water weglekt naar de lager gelegen polders. Schoon water uit de Utrechtse Heuvelrug komt via de bodem omhoog en is cruciaal voor de waterkwaliteit in het gebied. De natte zone zorgt daarnaast voor de ontwikkeling van waterriet.

Om dat mogelijk te maken is er een plan gemaakt om de Schil om te vormen naar een natuurlijk rietlandschap. De zogenoemde bandbreedte van het waterpeil wordt op veel plaatsen verruimd. Daarvoor worden dammen, stuwen en kades aangelegd of verhoogd. Ook worden er nieuwe sloten en natuurlijke oevers gemaakt. Omdat nog niet alle grond beschikbaar is om dit mooie en noodzakelijke project te kunnen afronden, wil de provincie deze stukken grond aankopen. Zodat de Schil optimaal kan worden ingericht en daarmee de bijzondere natuur van het gehele Naardermeer behouden blijft.

Wat levert dat op?

Een robuust en toekomstbestendig natuurgebied waar veel plant- en diersoorten van gaan profiteren. De inrichting zal ervoor zorgen dat er op termijn meer waterriet in en rond het Naardermeer gaat groeien. En dat verhoogt de kans op de terugkeer van de grote karekiet. Met in zijn kielzog andere planten- en diersoorten. Zo kan het Naardermeer verder uitgroeien tot de plek waar onder andere de purperreiger, grote zilverreiger, roerdomp, baardmannetje, snor, bruine kiekendief, rietzanger, blauwborst, zwarte stern, otter en ringslang graag vertoeven en zich voortplanten. Ook voor het publiek wordt het gebied aantrekkelijker gemaakt, onder andere door de aanleg van een nieuw uitkijkpunt.

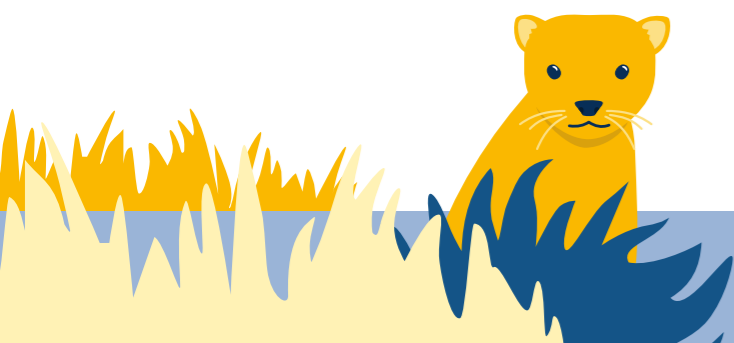
Hoe lang gaat dat allemaal duren?

De voorbereiding van een groot project als de Schil Naardermeer vraagt flink wat tijd.

Om het waterpeil te kunnen wijzigen moet er een nieuw peilbesluit voor het gebied komen. Voor het aanpassen van de bestemming van een aantal agrarische percelen naar een natuurbestemming is een nieuw bestemmingsplan in de maak. Als deze procedures afgerond zijn kan de uitvoering verder voorbereid worden. Als alles meezit gaat in het najaar van 2022 de eerste schop de grond in en is het project drie jaar later afgerond.

Wie zijn betrokken?

De Schil Naardermeer is een samenwerkingsproject van de provincie Noord-Holland, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en Natuurmonumenten. Die werken al sinds 1993 nauw samen aan het Herstelplan Naardermeer. De inrichting van de Schil is het laatste onderdeel van het Herstelplan.

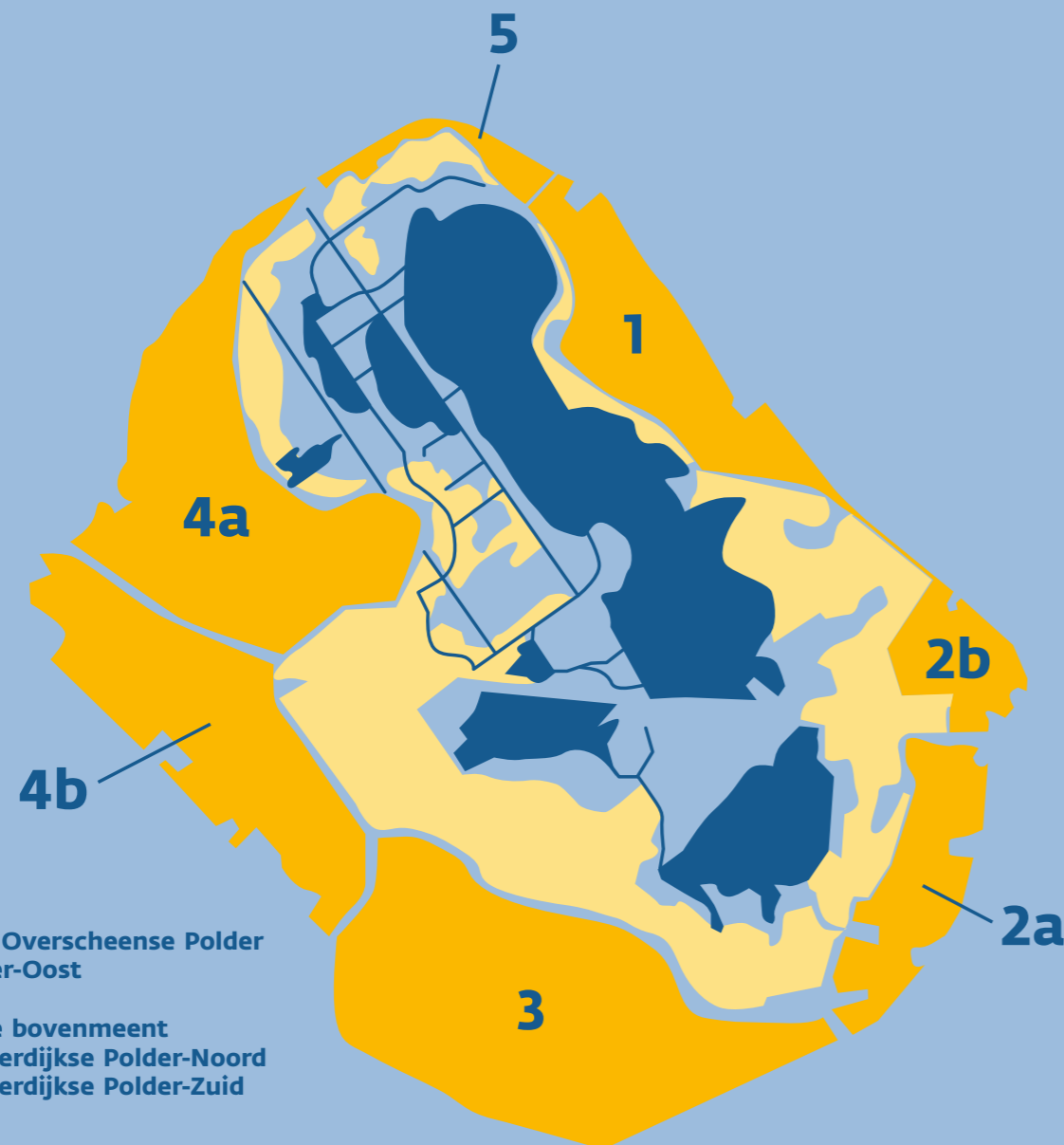

Deelgebieden Schil Naardermeer:

De Schil om het Naardermeer bestaat uit voormalige landbouwpolders die al gedeeltelijk zijn ingericht als natuur. Een klein deel van de gronden is nog in agrarisch gebruik. In de afgelopen decennia is het waterpeil in delen van de Schil al geleidelijk verhoogd en op veel plekken is gestopt met bemesting van het grasland. De spoorlijn tussen Weesp en Naarden-Bussum doorsnijdt het gebied.

De Schil bestaat uit 5 verschillende deelgebieden, te weten de Keverdijkse Over-

scheense Polder, Naardermeer-Oost en Voormeer, de Hilversumse Bovenmeent, de Nieuwe Keverdijkse Polder-Zuid en Noord en de Zuidpolder. De verschillende gebieden kennen stuk voor stuk een andere geschiedenis en zijn behoorlijk verschillend. Ze vragen dan ook om verschillende, op maat gemaakte, maatregelen. We leggen per deelgebied uit wat de huidige situatie is, welke natuur er voorkomt, welke maatregelen er genomen worden en wat het uiteindelijke resultaat wordt.

- 1 Keverdijkse Overscheense Polder
- 2a Naardermeer-Oost
- 2b Voormeer
- 3 Hilversumse bovenmeent
- 4a Nieuwe Keverdijkse Polder-Noord
- 4b Nieuwe Keverdijkse Polder-Zuid
- 5 Zuidpolder

1) Keverdijkse Overscheense Polder:

De Keverdijkse Overscheense Polder vormt de buffer tussen het Naardermeer en de Rijksweg A1. In het gebied is het middeleeuwse verkavelingspatroon nog goed zichtbaar. Ongeveer de helft van de polder bestaat daar uit graslanden gecombineerd met sloten. Een deel is veranderd in een ruig, door Galloway-runderen begraasd, moeras met ondiepe waterpartijen, ook wel petgaten genoemd. In dit deel van de polder is nog ongeveer de helft van de percelen in agrarisch gebruik. De overige percelen zijn in eigendom van Natuurmonumenten. Het gebied is belangrijk voor purperreigers en grote zilverreigers en insecten. Zo huist er in de Keverdijkse Overscheense Polder een bijzondere libellengemeenschap. Het waterpeil mag hier in de toekomst stijgen. Verder worden er over een flinke lengte flauwe oevers aangelegd en kunnen sloten 'verlanden'. Ofwel, door ze niet meer uit te baggeren groeien ze langzaam dicht. Door die maatregelen ontstaan er in de Keverdijkse Overscheense polder betere leefomstandigheden voor moerasvogels, libellen, vlinders en verschillende soorten kevers.

2) Naardermeer-Oost en Voormeer:

Naardermeer-Oost en Voormeer vormen samen een open weidelandschap van circa 60 hectare, tussen het moerasbos van het Naardermeer en de bebouwing van Naarden en Bussum. Ook hier valt het middeleeuws verkavelingspatroon op.

Naardermeer-Oost is nog niet zo lang geleden al opnieuw ingericht. Opvallend in het landschap is de voormalige eendenkooi. In het gebied Voormeer ligt restaurant Gasterij Stadzigt: voor velen het begin of einde van een wandel- of vaartocht. Verschillende bijzondere plantensoorten bij de sloten, zoals holpijp en snavelzegge, wijzen op de aanwezigheid van kwelwater: ijzer- en kalkrijk water dat opwelt vanuit de ondergrond. Delen van het gebied Voormeer worden afgegraven, waardoor nog meer bijzondere planten een kans krijgen.

3) Hilversumse Bovenmeent:

De Hilversumse Bovenmeent, aan de zuidoostzijde van het Naardermeer, bestaat in het oostelijk deel uit graslanden. In het midden en zuidwesten zijn ondiepe plassen, die aansluiten op de grote faunapassages onder de provinciale weg. Door deze robuuste ecologische verbinding tussen het Naardermeer en de Ankeveense Plassen is de otter weer teruggekeerd in het Naardermeer. Het is een zeer vogelrijk gebied: de plassen hebben een enorme aantrekkingskracht op verschillende soorten vogels. Lepe-laars, purperreigers, zomertalingen, bruine kiekendieven en soms ook porseleinhoenen komen er graag. Er worden hier flauwe oevers aangelegd zodat het gebied aantrekkelijker wordt voor watervogels en steltlopers. Zo wordt de Hilversumse Bovenmeent een paradijs voor soorten als de waterspitsmuis, otter, ringslang, heikikker en verschillende libellensoorten zoals bruine korenbout en vroege glazenmaker.

4) Nieuwe Keverdijkse Polder- Zuid en -Noord:

Ook de Nieuwe Keverdijkse Polder is een zeer vogelrijk moerasgebied met uitgestrekte, droge en natte rietvelden. Hier komen veel bijzondere riet- en moerasvogels voor.

Door een aanpassing van het waterpeil in de Nieuwe Keverdijkse Polder liggen er veel kansen voor de ontwikkeling van grootschalige vlakten van waterriet. Voor het mooiste resultaat moet dat wel gefaseerd gebeuren. Dus in kleine stapjes mag het water ieder jaar wat hoger komen. Uiteindelijk moet het gebied aantrekkelijk worden voor diverse libellensoorten, heikikkers en ringslangen. Dit is ook het gedeelte van de Schil waar geprobeerd wordt om de grote karekiet terug te laten keren en waar purperreigers een nieuw broedgebied gaan vinden. Waterriet is voor beide soorten van essentieel belang om ongestoord te kunnen broeden.

5) Zuidpolder:

De Zuidpolder ligt tussen het Naardermeer en de Meerkade. De oostkant bestaat uit een nat bos met veel sloten. In het westen is het gebied open met een structuurrijk grasland. Tussen de Zuidpolder en de Nieuwe Keverdijkse Polder staat 'de Visserij'. Dit was het woonhuis van de visser van het Naardermeer. In de sloten van de Zuidpolder komen veel ondergedoken waterplanten voor. Het bosgebied in de Zuidpolder kan zich ontwikkelen tot een hoogveenbos waar het goed toeven is voor onder andere de ringslang, heikikker en otter. Er worden geen ingrepen gedaan. De natuur kan hier grotendeels ongestoord zijn gang gaan, naast het reguliere beheer.

Kort samengevat

Het Naardermeer is niet alleen het oudste natuurgebied van Nederland, maar ook het "beroemdste merenmoeras van ons land en van heel West-Europa", zoals de beroemde schrijver Jac. P. Thijse het ruim een eeuw geleden omschreef. Maar het gebied staat onder druk, door verdroging en achteruitgang van het riet. Als we nu niets doen verdwijnen er in de komende jaren nog meer planten en dieren.

Daarom hebben de provincie Noord-Holland, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en Natuurmonumenten de handen opnieuw ineen geslagen en een plan gemaakt om de verdroging van het Naardermeer en de omliggende gebieden een halt toe te roepen.

Dat kan door het aanpassen van het waterpeil in de Schil rondom het Naardermeer. Daardoor kan het schone grondwater in het Naardermeer zelf langer worden vastgehouden.

Er ontstaat een groter nat gebied en een veel robuuster, gevarieerder en mooier natuurlandschap dat ook nog eens beter aansluit op omliggende natuurgebieden. De Schil rondom het Naardermeer vormt straks niet alleen een buffer die water vasthoudt, maar ook een landschappelijke en ecologische buffer. En daardoor wordt het aantrekkelijker voor de planten- en diersoorten die er al zijn, maar ook voor planten en dieren die in de loop der jaren verdwenen zijn. Door de maatregelen die we in de komende jaren gaan nemen hopen we dat meer plant- en diersoorten hun weg naar het natuurgebied (terug) gaan vinden. En natuurlijk wordt het Naardermeer door de maatregelen ook nog eens mooier voor wandelaars, recreanten en omwonenden.

Colofon

Deze brochure is een gezamenlijke uitgave van de provincie Noord-Holland, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) en Natuurmonumenten.

Eindredactie

Provincie Noord-Holland

Directie Middelen Sector Communicatie

Beeld

Alle foto's in deze uitgave zijn eigendom van Natuurmonumenten.

Grafische verzorging

Counter Creatives

De Schil Naardermeer wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de deelnemers van de Nationale Postcode Loterij.

